

8.4.2020

EOAK/295/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

VALVOMATTOMIEN JA LAPSITAPAAMISTEN KÄSITTELYAIKA, VASTAANOTON MENETTELY YM.

1 KANTELU

Kantelija kertoi kirjeessään 20.12.2019 odottaneensa päätöksiä valvomatonta ja lapsitapaamista koskeviin anomuksiinsa melkein kolme kuukautta. Hän kertoi myös hakeutuneensa toimintaohjelmiin ja saaneensa kerran ohjaajalta vastauksen, jonka mukaan hän on jonossa. Kantelija kertoi odottaneensa puolitoista kuukautta, jotta saisi villasukat vankilan vastaanotto-osastolta. Tultuaan kärjämatkalta 16.1.2019 kantelija kertoi vartijoiden rikkoneen pesuainepullot hänen vaatteidensa joukkoon. Kantelija kertoi havainneensa tämän saatuaan kärjämatkalla mukana olleet tavarat haltuunsa 19.12.2019.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta Jokelan vankilaan lähetettiin selvitys- ja lausuntopyyntö. Vankilan johtajan sijaisena apulaisjohtaja A lähetti lausuntonsa ja sen ohessa apulaisjohtaja B:n selvityksen koskien toimintaohjelmiin osallistumista. Asiakirjojen mukana saapui lukuisa määrä kopioita muun muassa asiointilomakkeista ja Jokelan vankilan vastaanotto-osaston toimintaa koskevat ohjeet henkilökunnalle ja vangeille.

3 RATKAISU

3.1 Valvomattomat ja lapsi-tapaamiset

Johtaja A avasi lausunnossaan niitä syitä, jotka olivat johtaneet vankien valvomattomia tapaamisia koskeneiden anomusten kohtuuttoman pitkiin käsittelyaikoihin.

”Jokelan vankilan työjärjestyksen mukaan, vankilan turvallisuudesta vastaava rikosseuraamusesimies antaa taikka valmistelee vankilan lausunnot vankien ja tutkintavankien vankeuslain (767/2005), tutkintavankeuslain (768/2005) ja valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) mukaisiin hakemuksiin, vankeuslain (767/2005) 13 luvun 4 § :n ja tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 2 § :n mukaiset hakemukset valvomattomiin tapaamisiin mukaan lukien.

Jokelan vankilan turvallisuudesta vastaavan rikosseuraamusesimiehen virka on jäänyt avoimeksi 01.02.2019 lukien, koska sen haltija siirtyi toisiin tehtäviin Rikosseuraamuslaitoksen sisällä. Vankilan toiminnan kannalta kriittinen turvallisuudesta vastaavan rikosseuraamusesimiehen virka on jäänyt täyttämättä kevään 2019 hakukierroksen yhteydessä. Tämän vuoksi ja koska riittävien henkilöstöresurssien saamisessa lupa-asioiden valmisteluun on vankilassa epäonnistuttu, loppuvuoden 2019 aikana vankien lupa-asioiden valmistelu on ruuhkautunut kohtuuttomasti. Turvallisuudesta vastaavan rikosseuraamusesimiehen virassa on kuitenkin aloittanut määräaikainen tekijä 01.11.2019 lukien. Tästä huolimatta edellä mainitun ruuhkautumisen seuraukset heijastuvat myös alkuvuoteen 2020.

Edellä kuvatun vuoksi myös [kantelijan] hakemusten käsittely on kestänyt erittäin kauan. 22.11.2019 [kantelijaa] on myös kirjallisesti informoitu käsittelyn viivästymisestä ja sen taustalla olevista syistä. Näin ollen vankilassa on myös tiedostettu, että näin pitkiä hakemusten käsittelyaikoja ei voida pitää asianmukaisina.”

Viimeksi mainitun vuoksi vankilassa oli päädytty ratkaisuun, jossa esittelyt, kirjaamiset ja tiedoksiannot sellaisten hakemusten johdosta, joiden käsittely ei ole tapahtunut riittävän nopeasti vankilan toimintaan liittyvistä syistä, oli toteutettu vankilan apulaisjohtajien toimesta. Näin ollen myönteinen päätös kantelijan hakemusten johdosta oli tehty vasta 13.12.2019 ja kyseisen päätös oli annettu hänelle tiedoksi 18.12.2019. Lausunnossa todetun mukaan ensimmäinen kantelijan ja hänen avovaimonsa välinen valvomaton tapaaminen oli toteutunut Jokelan vankilassa 1.1.2020. Ensimmäinen kantelijan ja avovaimon välinen lapsen tapaaminen, johon osallistui myös toinenkin aikuinen tapaaja, oli toteutunut Jokelan vankilassa 4.1.2020.

Johtaja oli lähettänyt 22.11.2019 kantelijalle vastauksena hänen 19.11.2019 lähettämänsä tapaamisia koskevaan asiointilomakkeeseen seuraavan sisältöisen viestin.

”Sinun valvomatonta tapaamista koskeva hakemus sekä lapsen tapaamista koskeva hakemus ovat saapuneet käsittelyyn viikolla 42. Laillisuusvalvonnan ratkaisuihin on yleisesti katsottu, että valvomattomia tapaamista koskevat hakemukset tulee käsitellä kuukauden sisällä saapumisesta. Näin ollen vankilassa on epäonnistuttu sinun hakemusten käsittelyssä, koska riittäviä henkilöstöresursseja lupa-asioiden valmisteluun ei voitu osoittaa. Lupa-asioiden valmistelu on muutenkin ruuhkautunut vankilan toimintaan liittyvistä syistä, joten päätökset sinua koskevissa asioissa ovat odotettavissa viikolla 50. Pahoittelen vankilan toiminnasta johtuvaa viivytystä.

Päihteettömyyden valvontaan liittyen totean seuraavaa. Tutkintavankeuslain säännösten mukaan, valvomattoman tapaamisen ja lapsen tapaamisen ehtona on, että tutkintavanki pyydettyä antaa virtsa- tai sylkinäytteen taikka suorittaa puhalluskokeen. Näin ollen asiassa on menetelty oikein, koska sinulta on pyydetty virtsanäytteet 15.10.2019 ja 24.10.2019 liittyen edellä mainittuihin lupahakemuksiin.”

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Hallintolain 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Totean, että olen 16.3.2020 siirtänyt kaksi loppuvuonna 2019 saapunutta, muun muassa valvomattomien tapaamisten käsittelyaikaa Jokelan vankilassa koskevaa kantelua (EOAK/297/2020 ja EOAK/13/2020) Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön käsiteltäväksi. Kanteluiden ajankohdat huomioon ottaen on syytä otaksua, että nyt käsillä olevaan kanteluun saaduista selvityksistä todetut vankilan rekrytoinnissa ja virkatehtävien järjestelyissä ilmenneet puutteet lievästi vaikuttaneen myös siirretyissä kanteluissa asioiden valmistelussa kerrottuihin viiveisiin.

Vankilan johtaja on lausunnossaan myöntänyt, että henkilöstöressurssien saamisessa lupa-asioiden valmisteluun oli vankilassa epäonnistuttu ja loppuvuoden 2019 aikana vankien lupa-asioiden valmistelu oli ruuhkautunut kohtuuttomasti. Myös perhetapaamiseen liittyvässä apulaisjohtaja B:n 13.12.2019 päätösesityksessä ja 13.12.2019 apulaisjohtaja A:n päätöksessä todetaan avoimesti ”... että vankilasta johtuvista syistä hakemusta ei ole käsitelty riittävän nopeasti, mitä on pidettävä ehdottomasti hallintomenettelyn kannalta epätarkoituksenmukaisena”.

Laillisuusvalvonnassa on vakiintuneesti katsottu, ettei asioita saa jäädä hoitamatta sen takia, että joku virkamies on poissa tai rekrytointi virkaan on syystä tai toisesta viivästynyt. Viranomaisen, tässä tapauksessa vankilan, tulee huolehtia siitä, että sijaisjärjestelyt virkatehtävien hoitamiseksi ovat kunnossa.

Jokelan vankilassa 7.–8.5.2019 suorittamallani tarkastuksella käytiin läpi valvomatonta tapaaamista koskevat päätökset ajalta 1.1.–31.3.2019 ([EOAK/1936/2019](#)). Yhtenä tarkastushavaintonani oli se, että osassa tapauksia asian käsittely oli kestänyt erittäin kauan, jopa kaksi kuukautta. Katsoin, että näin pitkiä käsittelyaikoja ei voida pitää asianmukaisina. Pöytäkirjaluonnokseen annetun vastauksen mukaan Jokelan vankilassa oli ryhdytty toimenpiteisiin riittävien henkilökuntaresurssien saamiseksi valvomattomien tapaamisten valmisteluun niiden käsittelyajan merkittäväksi lyhentämiseksi.

Kantelijan asiassa annetun selvityksen mukaan pääasiallisena syynä hakemusten käsittelyn kestolle on ollut henkilöresurssin puuttuminen. Hakemuksista vastaavan turvallisuudesta vastaavan rikosseuraamusesimiehen virka oli jäänyt avoimeksi helmikuussa 2019, ja vankila oli pyrkinyt täyttämään viran keväällä 2019, kuten vankila ilmoitti myös tarkastukseni johdosta. Virkaa ei kuitenkaan saatu täytettyä. Selvityksessä ei kerrota lähemmin, mistä syystä virantäyttö ei ole onnistunut, enkä näin ollen voi arvioida asiaa lähemmin. Yleisellä tasolla totean, että se, että virkaa ei saada täytettyä, ei välttämättä – eikä käsitykseni mukaan yleensä – tarkoita rekrytoivan viranomaisen menettelyn virheellisyyttä. Useilla viime aikaisilla vankilatarkastuksillani on otettu esille vaikeudet saada rekrytoitua koulutettua henkilökuntaa vankiloihin. Ongelmat koulutetun valvontahenkilöstön rekrytoinnissa otettiin keskusteluissa esille myös Jokelan vankilan tarkastuksella toukokuussa 2019.

Jokelan vankilan menettelyn arvioinnissa on otettava myönteisenä asiana huomioon se, että viivästyneiden hakemusten osalta on jossain vaiheessa siirrytty menettelyyn, jossa asiat käsitellään apulaisjohtajien toimesta. Pidän ratkaisua perusteltuna tilanteessa, jossa vankila ei ole yrityksestä huolimatta saanut tehtävää muuten täytettyä. Selvityksessä ei kuitenkaan kerrota, missä vaiheessa tällainen järjestely on otettu käyttöön. Selvityksestä jää kuva, että muutos on tehty vasta siinä vaiheessa, kun viivästyksiä on jo ilmennyt. Kuten jo todettu, tarvittaviin sijaisuus- tai muihin järjestelyihin tulisi mahdollisuuksien mukaan ryhtyä jo ennakkolisesti eli siten, että viiveitä ei pääse muodostumaan.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on asettanut oikeusasiamiehen kanslian toiminnan teemaksi vuodelle 2020 aiheen: viranomaisten riittävä resursointi perusoikeuksien turvaamiseksi. Teeman mukaisesti painottuvassa laillisuusvalvonnassa on käytännössä kysymyksen arvioinnista, onko viranomaisen toiminnalle asetettujen perusoikeuksien turvaamisesta johtuvien vaatimusten toteuttaminen käytännössä mahdollista (ainakin normaalioloissa). Mikäli laissa asetetut vaatimukset ovat viranomaisen käytettävissä oleviin resursseihin ja toimintamahdollisuuksiin nähden ylimitoitettuja, tulee laillisuusvalvontatyössä käytännön toimijoiden syyllistämisen sijasta pyrkiä löytämään se vastuutaso, joka vastaa resursoinnista ja asianmukaisten toimintamahdollisuuksien turvaamisesta. Mikäli riittäviä resursseja ei ole, lain noudattaminen saattaa käytännössä olla mahdotonta.

Viitataan vielä edellä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle siirtämiini samaa asiaa koskeviin kanteluihin. Toimivaltansa puitteissa sen on mahdollista selvittää rekrytointiongelmien syitä ja mahdollisia keinoja puuttua asiaan. Lähetänkin tämän päätökseni myös keskushallintoyksikölle tiedoksi ja tarvittavalla tavalla huomioon otettavaksi myös sinne siirtämieni asioiden käsittelyssä.

3.2 Vastaanotto-osaston menettely

Lausunnon mukaan 19.10.2019 Jokelan vankilan pääportilla oli otettu vastaan kantelijalle osoitetut pipot ja sukat. Kyseiset sukat on luovutettu kantelijalle haltuun 28.10.2019 asianosaisen 25.10.2019 päivätyn kirjallisen pyynnön perusteella.

Kantelija oli lausunnon mukaan ollut kärjämatkalla Pirkanmaan kärjäoikeuden istuntoon 12.–16.12.2019 välisenä aikana. Lähtökohtaisesti kärjämatkoihin Jokelan vankilassa ei anneta mukaan pesuaineita, hygieni- ja kosmetiikkatuotteet pois lukien. Tätä taustaa vasten kantelijan väitettä, jonka mukaan hänen tavaroiden sekaan oli rikottu pesuainepullo virkamiesten toimesta, ei johtajan mukaan voitu pitää uskottavana.

Valvonta- ja toimintarekisterin tietojen mukaan kantelija oli saapunut takaisin Jokelan vankilaan kärjämatkalta 16.12.2019 kello 16:45. Kantelijan mukaan, hän sai kärjämatkalla mukana olleet hygieni- ja kosmetiikkatuotteet haltuunsa 19.12.2019. Johtaja katsoi, että asiassa on Jokelan vankilassa toimittu asianmukaisesti ja kantelijalle luovutetut hygieni- ja kosmetiikkatuotteet oli tarkastettu kohtuullisessa ajassa.

Myönteisenä havaintona totean, että Jokelan vankilassa 10.10.2019 annettu ohje ”Jokelan vankilan vastaanotto-osaston toiminta”, jossa on viitattu edeltäjäni apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan ratkaisuun EOAK/847/2017 vastaa laillisuusvalvonnassa laajemminkin asianmukaisena pidettynä menettelytapana erityisesti vankien omaisuuteen ja niihin liittyvien pyyntöjen käsitteilyaikojen osalta. Vankila on nähdäkseni toteuttanut ne toimenpiteet, joihin se viittasi minulle toukokuussa 2019 tekemäni tarkastuksen johdosta.

Kantelukirjeessä vastaanotto-osaston menettelystä kerrottu ei antanut minulle aihetta toimenpiteisiin.

3.3 Toimintaohjelmiin pääsy

Apulaisjohtaja B:n antamasta selvityksestä ilmenevien seikkojen perusteella kantelukirjeessä tältä osin kerrottu ei antanut minulle aihetta toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1 virkatehtävien ja sijaisjärjestelyjen hoitamisesta esittämäni käsityksen Jokelan vankilan johtajan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Lähetän jäljennöksen päätöksestä tiedoksi erityisesti kohdassa 3.1 toteamani osalta myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.